

Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

106 בָּאֵר הַגּוֹלָה

ז שם לה ותוספות
ורמב"ם בקרק ג
ורא"ש ושא"ד פוסקים

בְּאֹר הַלֵּכָה

באר-הקדש והתשובה ד' עקבא איתר סיון אי מצודים לומר דפסק אם דרוק חבור, ויאותם הוא מקא דפסק הרמ"א באבדוהו סיון קל בתג"ה בשם אור ורוע לכי גט יהוא ספק דרשין, ומסקמא הוא הוין לענינה. והנה כעת שכינה לאור של האור ורוע הגדול אנדרס במינו מצאתי ורציתי בסימן קער שכתב, דאם כתב הפלין בשני דפין בעור אחר ואפלו בשני עורות ודבקם יחד, ושל עלידי תפירה או דבק, וקם מדין הלא בשם אור ורוע הוא, ועל-הדרך שמתחיל בן גט הפלין. ואמר: כך חפשי עוד ומצאתי בסימן זה בדרבי"משה שכתב הא דאור ורוע וזה לשונו: כתב באור ורוע דאם כתב הפלין בשני דפין בעור אחר ואפלו בשני עורות ודבקם יחד קשר, עד כאן לשונו, וקם באבדוהו קל סעיף ו' ואלא מתי הקד"א בדרבי"משה על וכן בשלשן-עורה זה האור ורוע לביט עין דהוא ספק, ואור ורוע דיש חלוק על גט וכן הפלין, או דלית הדין כהן אשת-איש לא חזק האור ורוע לקמך על התפירה שהביא בסימן קער שם. וגם ברש"י מלה ח' ע"ב משמע לכאורה דמהי תפירה בגידין בתפלין מקוורות, ועל-כרחם לענין התפירות, דאי לענין תפירת התפלין נופא לאחר שפנו התפירות כהן מאי שרף מוהר? אך אפשר דאולי באמת מוהר דנקט רש"י לאו בדוקא הוא. אכן ברש"א שם במקלה מצינו שהביא דמהי תפירה לשני עורות וכן בתפלין וכן במתנה, ובדאי לא נזכר בענינו עשית הכתים מהתפירות נופא דפנין ספק חבור וכדומה בבארי הגמרא. ועל-כן אי דמצינו בירודה'ה סיון רמז סעיף ו' דחסם המחבר בדעת הרמב"א ודחפירה לא מהי מקוזה, מכל מקום העושה הכתים עלידי תפירה או דבק יש לו על מי לסמוך, הנה הספר הירוקים שנים לבסוף דרק טוב וכו' לעשות מעור אחר, והאור ורוע הגדול שהביאו הדרבי"משה להלכה בסימן זה, הרמב"א שכתב, וגם לפי דור הוין התקפות של במתנות, ויכול להיות דגם הרמב"א שכתב לאו תפירה לא מהי מקוזה לפיכך של המוהר, מכל מקום לעשית הכתים גם הוא מודה דמה שמתקדם עלידי התפירה לא מחשב זה ענין או שלשה וכדונות. והנה"ו ולענין עשית היה נראה עוד לאחר ולא מצעה התורה כמה שאמרנו בדורן אחר ולא ענין או שלשה וכדונות רק שלא יצטרף ד' כתים מר' עורות כל עוד נעור בפני עצמו לגמרי, הנה הכותב עם התורה שלו לפרשה אחר וכן לכל פרשה ופרשה, דאם היה ביה ובית אחר בשני עצמו לאדם, זה מצעה של התורה, וכמת ויחל כמה שאמרנו עוד אחר הנה שיהיה לו הכתים קבועין בעור אחר ולא יתא כל בית ובית כיום בפני עצמו, וכן משמע קצת לשון המקלמא עיש: אבל מן הראשונים לא משמע כן, דאם-כן אפלו לא חבין בתפירה לא בית לחבור, רק כמה שנקצו בתהורא אחת נחשב ופרן אחד, ולא הובר קלא או בשום פוסק, ואדרבה ברש"י ופארן פוסקים ציר כל אחד דאין עשיתו מעור אחד ממש, שמת מזה ודכבירי ופארן שנקצו במקרא עוד אחד בפני שיהיה ממש עוד אחר, או על-כרחם-על-הדרך תפירה לפרן פוסקים, עד כאן גיה"ה. גם הנה"א בבאורי פרק יח ודלים כתב דמהי תפירה לעשותו חבור ונקטינן זה בבאורי משמע קצת שהוא נוטה להתמיר. ועין ב"קובץ על הרמב"ם מה שכתב בזה מקריאת דגשין דהוא מחלקת רבי שמעון בן אלעזר ורובן ונחלק בדרבנן דלא חשיב חבור, ושען שיהיה תפירה נקצת במקרה נכחו מה שכתב בזה. גם יח לעלות, והוא סתם במתניתין ומתחלה בבארי ודלקה כסמם מתניתין, ויש לעי' בזה כלליה הגמלוה. ומכל מקום להתחלה בבארי מי שאפשר לו, מזה למחמיר לעשותו מעור אחד כדי לצאת ד"י כל התפירות במקרה עשה דאדוניא: * ובית אחד. ודעה לומר מעור אחד, מן מוכח משלון היר"ף עין שם: * שיהיה מרבעות. עין במשה ברורה והוא מהתשעיות: עקב, אך לצוית דעתי צריך עיין גדול ברין וזה, כי אחר ז"ל העתיק מתחלה דברי הרמב"ם תפירה ודלקה רב שכתב בדבולאית אחרים א"י להחמיר בדריבך בן אם התפירות או אינם מרבעות אבל לא בתפירות, וקמה עליהם, דאפלו התפירות או אינם מרבעות טוב יותר להניח מלבשל לגמרי מצות הפלין: ובאמת ששטו שדעתם גם כן הוא ויחייב וצא קוה על-ל"פנים לדעת רש"י, עין בראשם בהלכות קטנות: וכתבנה העל"ה תמירי להקצין בו: אבל להקרא בדכתים אם אינם מקבצים קראי וליקא הפלין אחרים ויכל לבקר עשה, וזהו תפירות יחיים כל ברכה, וכן בהגהת ידו שטמר שכתב מדין בדכתים אם אינם מרבעים בפרט גמור ובאפלו גמור בהתפירות או אינם מרבעות אבל לא בתפירות, וקמה עליהם, דאפלו התפירות או אינם מרבעות טוב יותר להניח מלבשל לגמרי מצות הפלין: ובאמת ששטו שדעתם גם כן הוא ויחייב וצא קוה על-ל"פנים לדעת רש"י, עין בראשם בהלכות קטנות: וכתבנה העל"ה תמירי להקצין בו: אבל להקרא בדכתים אם אינם מקבצים קראי וליקא הפלין אחרים ויכל לבקר עשה, וזהו תפירות יחיים כל ברכה, וכן בהגהת ידו שטמר שכתב מדין בדכתים אם אינם מרבעים בפרט גמור ובאפלו גמור בהתפירות או אינם מרבעות אבל לא בתפירות, וקמה עליהם, דאפלו התפירות או אינם מרבעות טוב יותר להניח מלבשל לגמרי מצות הפלין: ובאמת ששטו שדעתם גם כן הוא ויחייב וצא קוה על-ל"פנים לדעת רש"י, עין בראשם בהלכות קטנות:

שער הציון

הלכות תפילין סימן לב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק קעב]

וענין בתיאורם דעלפלי פנים צריכין שיהיו הד' בתים פרודות זה מזה ולא יקוין מקבצין⁽²⁰⁸⁾.

(208) ומ"מ כיון שאם לא יודבקו כלל מצוי לפעמים שמתקלקל הריבוע במשך הזמן, כתב הביה"ל להלן (ס"מ ד"ה חריץ) שאפשר שטוב יותר להדביק מעט בין בית לבית בשיפולי הבית אצל התיטורא, וראה שם עיצה נוספת לזה.

[משנ"ב שם]

וכן התפילין של הג"א היו פרודות⁽²⁰⁹⁾.

(209) וכמו שכתב בספר מעשה רב (אות יט) לענין תפילין של ראש, שצריכים הבתים להיות פתוחים ולא מודבקים בדבק. ובספר שערי רחמים כתב (אות ו), ששאל את רבינו חיים מואלווין על תפילין של ראש אם מותרים הבתים להיות דבוקים, והשיב לו שלפי דעתו אדרבה יותר טוב שיהיו דבוקים, אלא שהג"א והשגת אריה כשהיו רואים לאחד שהניח תפילין של ראש עם בתים דבוקים, אמרו לו מדוע תניח תפילין של יד על ראשך [כלומר בית אחד].

[משנ"ב ס"ק קעג]

ומכל קקום אם אין לו תפילין אחרים יציתם לעת צתה בלא ברכה⁽²¹⁰⁾.

(210) ובטעם הדבר כתב הישועות יעקב (ס"ק כו), שהוא כדי שלא תשתכח תורת תפילין, וכמו שמבואר בשו"ע לקמן (סי' תרמט ס"ו) שמי שאין לו ארבעה מינים כשרים, יקח פסולים, כדי שלא תשתכח תורת ארבעת המינים. וראה ביה"ל ד"ה שיהיו.

[משנ"ב ס"ק קעו]

כל מה דאפשר לו לאדם לעשות בענין זה בנדיא ח"ב הוא לעשות⁽²¹¹⁾.

(211) אמנם כתב בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ג סי' קב), שאין צריך למדוד בכלי מדידה שיהיה מכוון אורכו ברחבו ממש, אלא כל שצמצום ודקדק כפי יכולתו לרבעו ונראה לעין שהוא מרובע, הרי זה כשר. וכן הוא בספר ארחות רבנו (ח"א עמ' לב) בשם החזו"א והגרי"י קניבסקי [וראה מה שכתב בענין זה החזו"א אור"ח סי' קלח ס"ק ד]. והגרש"ז אויערבך כתב (הליכות שלמה תפלה פ"ד דבר הלכה אות לו), דמהא דקיימא לן שכל אמתא בריבוע הרי זה אמתא ותרתי חומשי באלכסונא, אף על גב שאין החשבון מדויק וחסר אחד מחמישים, וכמו שכתבו התוס' בסוכה (ח, א ד"ה כל), על כרחך שכל שחסר מריבוע מדויק אחד מחמישים, שפיר דמי. וכן כתב בתשובות והנהגות (ח"א סי' מ) בשם הגר"ד בהר"ן, וכן הוכיח בשו"ת יד אליהו (פסקים סי' ה) מגמרא זו, שבדיעבד אין

להקפיד על ריבוע שאינו לגמרי מדויק [וראה שעה"צ סי' שעב ס"ק יח, ובשו"ת אגרות משה שם]. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"א סי' ד) כתב שאין ראייה שאפשר להקל בענינו, ולפיכך יש להקפיד שיהיה ריבוע בצמצום עד כמה שעין האדם יכולה לדקדק, אלא שאין צריך למדוד זאת בכלי מדידה. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ב אות ב, וח"י סי' קנו אות ב) כתב שאם הסטייה של הריבוע היא פחות ממילימטר יש להקל בדיעבד. ובשם הגר"ז מבריסק כתבו (בשו"ת אגרות משה שם ובתשובות והנהגות שם) שהיה מדקדק למדוד בכלי מדידה שיהיה מכוון הריבוע בדקדוק. אכן, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שיתכן שלא עשה כן אלא מחשש שמא התעצלו עושי הבתים לדקדק כפי יכולתם. והוסיף (שם, וביד"ח ח"ב סי' קמו ד"ה ומה ד"ה ואגב) שאין שום מעלה לתפילין שנמצאו מרובעות על ידי כלי מדידה.

ואף אם התיטורא והבית מרובעים כל אחד בפני עצמו, אלא שהבית אינו עומד בשוה על התיטורא ריבוע כנגד ריבוע, דהיינו שריבוע הבית אינו עומד כנגד ריבוע התיטורא, כתב העמק ברכה (תפילין אות ד) בשם החזו"א שפסול, שצריך דוקא ריבוע כנגד ריבוע בדקדוק [וראה ארחות רבנו שם עמ' לג].

[משנ"ב ס"ק קעז]

פי מקומות שהסופרים עושין נקבים גדולים קצת, נמשך קחוט לעדן⁽²¹²⁾ ועל ידי זה אין התפירות שוות בריבוע⁽²¹³⁾.

(212) ואם הנקבים גדולים, ונמצא שהחוט הקיצוני שבצד דרום אינו נוגע בחוט הקיצוני שבצד מזרח, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' יד) שאם חסר מחמת זה בעיקר הריבוע, הרי זה פסול, אבל אם לא חסר בעיקר הריבוע, אלא שאין החוטים נוגעים זה בזה מחמת הפסק שטח הנקב, אין זה נחשב כביטול הריבוע. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"א סי' ד).

(213) ומטעם זה הנהיגו הסופרים לעשות חריץ מרובע בתיטורא למעלה ולמטה, ועושים הנקבים בחריץ ומכניסים בהם חוט התפירה, ועל ידי זה אין חוט התפירה זו ממקומו ועומד בריבוע, וכמו שכתב התיקון תפילין (עמ' קעט), שיש לעשות שירטוטים מכוונים כדי שיהיו כל התפירות מרובעות. וכן הסכים הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ד אות ט), וכתב שאין בזה פגימה וחיסרון בריבוע. וכן דעת הגר"ש אלישיב (ישא יוסף ח"ג סי' טו). ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' ט) כתב, שאף שמעיקר הדין אין בזה פגם וחיסרון בריבוע, אבל הידור מצוה הוא שלא לעשות כן מפני שלא עשו כן בדורות הקודמים. אכן בהגהות המקדש מעט (על דעת קדושים סי' כו ס"ד) מבואר, שמנהג הסופרים להעמיק התפירות.

הלכות תפילין סימן לב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק קעח]

וגם הרבנו יונה על-ידי הפתים עצמן ולא על-ידי דבר אחר שפטיהם עליהם⁽²¹⁴⁾.

(214) משמע מדבריו שדוקא טיח שיש בו ממשות, אבל בדבר שאין בו ממשות כמו צבע דיו, מותר. וכן הורה החו"א (ארחות רבנו ח"א עמ' לג, בשם הגרי"י קניבסקי) בתפילין שהיתה להם פינה אחת עגולה במקצת, להשחירה כמה פעמים עד שתהיה מרובעת.

ולענין אם אפשר למלאות את הנקבים או הפגומות בעור טחון, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' א וחי"ו סי' א) צידד להתיר, כיון שעשוי מעור בהמה, אולם כל זה בריבוע התיאורא, אבל לענין ריבוע הבית כתב שם שדינו חמור יותר, ואין לעשות כן. אמנם, בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ב) נקט שטחינת העור מבטלת ממנו שם עור, ופנים חדשות באו לכאן, ומשום כך צידד שבאופן שבלא המילוי יהיה פסול, לא מועיל המילוי. אכן, כתב שם ללמד זכות על אותם הממלאים את הנקבים בעור טחון, כיון שבטל הוא לעצם העור, ונעשה כעור עצמו. ועל כן כתב (שם, ובח"ט סי' ד) שלענין לכתחילה יש לתקן תפילין שנפגמו על ידי הרבקה חתיכת עור קטנה על גבי הפגימה, אלא שכשאי אפשר לעשות כן יניחו בפגימה עור טחון, ואם אי אפשר גם בזה, יש להקל למלאותה בטיח להשלים, כיון שהוא מתבטל לבתים ואינו שכבה העומדת לעצמה, אלא שאין להקל בעור טחון או בטיח אלא כשהפגימה היא בשטח קטן מאד, אך כשהחיסרון ניכר, אין להכשיר אלא על ידי חתיכת עור או על ידי ריכוך הבית והפשטתו עד שיתכסה החיסרון.

[משנ"ב ס"ק קעט]

בגוף שנתעקמו הפתים, זה פונה למזרח וזה למערב⁽²¹⁵⁾.

(215) והשיעור בזה, כתב הקסת הסופר (סי' כא לשכת הסופר ס"ק ג) בשם החתם סופר, שאם יש אור בין כל אחד ואחד אפילו במלא מחט סידקית, אינו נחשב כמרובע. אכן השערי תשובה (ס"ק נח) כתב בשם שו"ת בית יהודה, שכל שאפשר להצמיד את הבתים ועל ידי כך יהיו התפילין מרובעות, הרי הן כשרות.

[משנ"ב שם]

עד שנעשה עגולה⁽²¹⁶⁾.

(216) ואם השתפשפו הפינות שבגג התפילין, כתב הערוך השלחן (סע"ז) שלא נפסלו התפילין, מפני שאין חיסרון בריבוע שלהן. ובשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' סד) כתב שאם הקלקול בזווית אינו ניכר כל כך להדיא יש להקל, ושכן מבואר בשו"ת תשורת שי, וכן כתבו בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' יד אות ב) ובשו"ת אור לציון (ח"א סי' ד).

[משנ"ב ס"ק קפ]

אין חולק בזה⁽²¹⁷⁾.

(217) אמנם, בביה"ל לקמן (סי' לג ס"ב ד"ה לחש) צידד שהרמב"ם חולק על זה.

[ביה"ל ד"ה נתקלקל]

אם מקמת רב ישנן של תפילין נגר לכל שאחד מהפגומות נכנס לפנים ואינו עומד במקום הראוי לו, נראה דצריך לתקנם⁽²¹⁸⁾.

(218) משמע שאם אין ניכר כל כך שהדופן נכנס לפנים אין חיסרון בריבוע התפילין, וכן צידד בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ב אות ג)

שהמשנ"ב שהצריך ריבוע בדפנות אינו חולק על השו"ת מהרש"ם (חי"ד סי' קכא) שהיקל כשיש חיסרון בריבוע הדפנות [וכן היקל בשו"ת יד אליהו פסקים סי' ה, וכן נקט בשו"ת מנחת יצחק חי"ו סי' א], אלא שניהם מודים שתלוי הדבר במראית העין האם התבטל הריבוע או לא, ורק שבמציאות הפגם ניכר יותר בפניות מאשר בדפנות.

[משנ"ב ס"ק קפג]

הפתים⁽²¹⁹⁾.

(219) ובתיקון תפילין (עמ' לח ו-מ) כתב שהוא הדין שיש להשחיר את המעברתא והתיתורא.

[משנ"ב ס"ק קפד]

יש פוסקים דסבירא להו דהוא הלכה למשה מסיני כמו הקצוות⁽²²⁰⁾ ולעכבא הוא אפילו בדיעבד⁽²²¹⁾.

(220) שהובא בגמרא במנחות (לה, א), רצועות שחורות הלכה למשה מסיני. ונחלקו הראשונים האם רק לגבי רצועות נאמרה ההלכה, או אף לענין הבתים. וסוברים אלו הפוסקים שנאמרה ההלכה אף לענין הבתים.

(221) ולפי זה יש לעשותם על ידי בר חיובא, ולכוון בעשייתם לשמה, וכדלקמן (סי' לג ס"ק כב) לענין רצועות.

[משנ"ב ס"ק קפה]

שחור⁽²²²⁾, ושהשחור טוב יותר שיהיה בצבע שחור שאין בו ממש כלל⁽²²³⁾.

(222) וגדר השחורות, מבואר בביה"ל לקמן (סי' לג ס"ג ד"ה הרצועות שחורות) בשם הברוך שאמר, שלכתחילה ישחירו כמה פעמים עד שיהיו שחורות כעורב. ומדינא כל שחל עליו שם שחור סגי.

ולענין רובו ככולו, ראה מה שנתבאר לקמן (שם ס"ק יט).

(223) ובטעם הדבר כתב הנשמת אדם (כלל יד), שצריך שיהיו צידי הבית החיצון רואים את האויר, וכמבואר בגמרא (סנהדרין פט, א), ואם יהיה בצבע ממשות, אין הבית החיצון רואה פני האויר, או משום שצריכה השי"ן של תפילין להיות נראית, וכשטחין בטיח מבטלים את השי"ן.

[משנ"ב שם]

ומכל מקום המשיחין במין גלאנין שאי אפשר לקלפו, אף-על-פי שכולין להסיר מן הקלף על-ידי פוררין דקין אין להקמיר בדיעבד⁽²²⁴⁾.

(224) משום שיש לסמוך על דעת הנודע ביהודה (מהדור"ק או"ח סי' א), שכל שבא לנאותו, אף על פי שיש בו ממשות, בטל אליו ונעשה חלק מהבית, ונחשב הבית כאילו ראה את האויר. ואף על פי שאם יש בו ממשות עד שנקלף בשלמות לא סומכים להקל [כמו שסיים המשנ"ב], מ"מ בציוור כזה שאין בצבע ממשות כל כך אלא שנקלף על ידי פרוורים דקים, יש לסמוך על כך.

[משנ"ב שם]

אכן מה שחדשו סופרי זמננו שמשחירין בטיחה שכולין לקלף בשלמות מכל צד וכו', זהו פסול⁽²²⁵⁾.

(225) וכפי שביאר הנשמת אדם (שם), שהצבע שהוא דבר בפני עצמו, אינו בטל לבית, וחוצץ בין הבית לאויר.

יום א' כ"ד אב תשפ"ו

נד בקר הגולה

ח קצא נקשם שפושא
רפא (קפא)
אשכנזי ט הרא"ש
המורה
וספר
והפרידני בשם ר"י
משה דקנאות לה
י שם בקמרא
כ דקמ"ב

(נח) [נח] (קעח) וגם הבתים: הגה אכל על גבה הבתים * אין להקפיד אם הוא יותר מרחבן וארפן (כ"י בשם אשרי וסמ"ג ומדרכי ורמב"ם פ"ג). * העשאים מרבעות ואחר זמן (קעט) * נתקלקל רבוען, (קפ) גש מי שאומר (קפא) * שצריך לרבען: הגה (קפב) וינעשה כל הארבעה בתים בשנה, שלא יהא אחד גדול מתכור (כ"ש): כל טעור (קפג) הבתים (קפד) מצוה לעשותו (נט) [נט] (קפה) שחור (נענן לקמן (קפו) סימן לג). * חריץ שבין בית לבית צריך שיגיע עד התפר, כיון לא הגיע בשנה, (קפו) והוא שיהיה (קפה) נכר החריץ

שערי תשובה

עליו עור מצד המעברתא לצד שבגדו, וכן אם עשה ר' בתים וחברים ע"י תפירה ועוד כמה דברים בענין בית החיצון שאני רואה את הארץ ע"ש בקרן וצנן בבגדיהם כ"י א בענין זה: [נח] וגם הבתים. עב"ט. וקמב בבב"י בשם בית יהודה ח"ב סי' פח: אם מחמת הארץ שבין הבתים כשיחשבו עורו מתחברים הבתים וכן שהם יפאזו תרופה מקנן, כשרים, ע"ש: [נח] שחור. עב"ט. וקמב

באור הלכה

רואה לקרוא נדעת הרמב"ם דרובע התפירות הוא תלכה למשה מסיני, ואפשר דקאי רק על רבוע התפירות, והוא דתק גדול. ובבאור הגר"א קמב גס"ן לקרוא נדעת כל התפירות דרובע התפירות וגם התפירות הוא תלכה למשה מסיני, ע"כ אין לומר משה שקמב הישועות עקב שנים כלי ברכה בעת הדחק: * אין להקפיד. דרובע לא נאמר אלא על ארץ נרחב: * נתקלקל רבוען. עין במשנה ברוך. דע דגרד לקלקל רבוע הבתים, פשיטא לי דלא בעינן שיתקלקלו ברב טעם נכחן ואפילו במעטן סני, ואפילו אם עשאים גדולים מאד, ולא אמרין דל מקבא הקורן ונפאזא שיעור תפילין כלי זה, דיוקא דיש מקלין בענין הקפת גורל אם יש שיעור אות בלא נח. ואמרינן לה מהא דקמרא לן בוכחים סב ע"א דרובע המונח מעבד, ואמרינן לן גס"ן דאפילו פנימה המונח פוסל, והוא משום רבוע, כדאיתא בתוספות פה מט ע"א דבור התפילין שכל, ולא בעינן דוקא שפסג רב המונח, אלא אפילו בכזות או בכטפת, לכל מר פראית לה בחלין יח ע"א. עין שם פגמארא ואין לומר דשם משום דיש שיעור למונח, מה שאין בן כזה דאין שיעור לגבה התפילין, דזה אינו, דשם הלא גס"ן קמא לן דמדת קולמוס אין מעבד, כדאיתא שם בוקמרא, ואם בן אם לא היה עושה הגבה רק עד למעלה ממקום המונח ושם היה עושה הקרנות גס"ן היה יוצא בדיעבד, ואפילו הכי כיון דעשה כנה בקומה הוה בעינן שיהיה למעלה מרובע, כדמוכח בוכחים נד ע"ב תוספות דבור התפילין דב אמר, ואמרינן הוא הדין בעניננו לענין תפילין. גס פשיטא לי דלא דוקא אם נתקלקל במקום חדו של היות למעלה, דהוא הדין אם נתקלקל ונקם במקום אחר מן הפנימיות בענין דע"כ רבועו ע"כ זה, וגס"ן מהא דמוכח ה"ל, דפשוט דפסול פנימה המונח הוא בכל מקום מדפנותיו ולא דוקא במקום חדו. ולפי זה אם מחמת רב לשון של התפילין נכר לכל שאחר מדפנותיו נכנס לפנים ואינו נאמר במקום הראוי לו, נראה דצריך לחתום²¹⁸. גם פשיטא לי, דע"כ פנימה קטנה שנתנהו הבתים בשעור חירות צפון ואפשר אפילו מעט יותר מזה לא אול מנה על ד"ה שם רבוע: ואפילו אם נאמר דבעת עשיה יש להסות לזה אפילו בחסרון משוה באינה מקום דעל-פנים אינו מרובע בשלמותו, מכל מקום בדיעבד שנתקלקל לא אול שם רבוע ע"כ חסרון משוה, ורואה מהא דמשני בחלין יח, הא באבא הא בסידא, פרוש: באבא דתכבי "אבנים שלמות" פוסל אפילו בחינות צפון, אכל בסידא ולא מתיב בו שלמות לכה בענין שיעור חסור חסוב כטפת או כזית, עין שם. הרי דא לנכי מונח דקמא לן דרובע מעבד, וגם שם צריך רבוע גמור שיהא שוה אף באלכסונו, ובדמוכח שם בוכחים סב ע"ב מהא דתכבי "סכבי" שיהא קל סביביו צוין, וכדפוש רש"י שם, ואפילו הכי כשר בסידא. אלא על-פניו דע"כ פנימה בחינות צפון לא אבד על-ידיה שם רבוע, ואפילו אם הפנימה קטנה שנתנהו בתפילין היה במקום חדו של היות למעלה, דאי לא תיקא הכי, לשני: הא וקא בסידא וקאן מני במקום חדו: ואף דיש לבס"ד לומר לחלף דלפי מונח גדול בשעורו לא נחשב בו פנימה מונעת דליוול מנה על ד"ה שם רבוע מה שאין בן בעניננו. מכל מקום נראה לעניות דעתי דהדין עמי, דאי לא תיקא הכי יחשב ר"ח שם עור פנימה שפוסלת בחירות צפון כגון פריעת התפילין, ודמא שכתב הש"ד בסימן תרמה סעיף קטן ד, עין שם: כי מבטיא לי עצם שיעור קלקל הרבוע עד כמה נקרא בעניננו, דזה ברור ולא נזכר לומר לענין תפילין דוקא אם חסרון הרבוע היה כטפת, כמו שפסק הרמב"ם שם לענין מונח, וכל התפילין אינם מחזיקין קף: ואולי אם נחמק הרבוע של התפילין מעט יותר מחירות צפון נקרא בעניננו גס"ן קלקל הרבוע, וצריך עיון: * שצריך. עין במשנה ברוך לענין התקממות התפירות, העמקתי מספר לשפתי' הסופר, והביא שם ראיה על זה, דרש"י פוש בקנאות לה ע"א, תפילין שיהא מרובעין תחתון הנו ישלח יתקשר חוט התפירה הרבה וישלח תפין ומתעטעט הרבוע, עין שם, ומה לי אם נחמק מן התפירה או מן התפירה עצמה: ואף שיש קצת חילוק בזה, עד כאן לשונו: * חריץ שבין בית לבית וכו', ואם לא הגיע בשנה, עין בחי' אדם דמשמע מנה דאפילו הנוצחין לעשות התפילין על-ידי דבור ד' עורות, אפילו הכי מהני דביעבד אם מרוב לבסוף ד' בתים בחדו ויפשיד למעלה רק מעט שיהיה החריץ

הלכות תפילין סימן לב

באר היטב

אכל בתוכיות מפורות יחד לא חשיב עור א', ובתוספות דמנחות דף לב ע"א ד"ה דלמא להשלים משמע דחשיב עור א' ע"י תפירה: (נח) וגם הבתים. ולא כמו שנהגים קצת לעשות של יד עגלה בראשו רק שמרבע התפירות מלמטה, מרדכי מ"א וצנן מ"ש הע"ת: (נט) שחור. וקמב ב"ח, משמע עפוקא ליפא, ולענ"ד אין להקל, ובמקום דלא אפשר יש לסמוך ארב פוסקים המקלין שלא

משנה ברורה

כי אם על ראש הבתים שיהיו מרבעין ואין משגיחין על התפירות ועל התפירות, שהוא גס"ן מעקר הדין והוא נכר הנקל לתקן: (קעח) וגם הבתים. ולא (קפג) כמו שנהגין קצת לעשות של-יד עגלה בראשו רק שמרבע התפירות מלמטה, אלא בין השלי"ד ובין השלי"ראש יהיו מרבעים. והפנהו בהשלי"ראש, (קפד) כשהארבעה בתים יחד יהיו מרבעים ולא כל אחד בפני עצמו. ורובע הבתים צריך להיות (קפה) בכל משך גבה, וגם הרבוע יהיה על-ידי הבתים עצמן ולא (קפו) על-ידי דבר אחר שמטית עליהם²¹⁹, ועין לקמן סעיף-קטן קפה: (קעט) נתקלקל רבוען. כגון שנתעקמו הבתים, זה פונה למנחה וזה למערב²²⁰, או שנתקלקל חדי הבתים לגמרי עד שנעשה עגלה²²¹, או שנתקלקל התפירות או התפירה עד שאבדו רבוען: (קפ) גש מי שאומר. אין (קפו) חילוק בזה²²², ודרך המחבר בן בהרבה מקומות, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף-קטן כג: (קפא) שצריך לרבען. דכיון דרובען הוא תלכה למשה מסיני, (קפב) בכל שעתא בעינן שיהיה מרבעין: ומכל מקום (קפט) אין צריך למדון בכל יום אם רבועם קיים, שמעמידים אותם על חזקתם, אם לא שרואה שנתקלקל, ואם (קל) נחמקם התפירות, אף שבעצם הוא מרבע, רק מחמת התעקמות התפירות נראית כמו שאינו מרבע, יתור ויתקן: (קפב) וינעשה. ובדיעבד (קלא) אפילו אחד רחב מתכור כשר: כל (קפג) הבתים²²³, וכל-שכן (קאג) שידבק ששש"ן יהיה שחור, ולפעמים מחמת רב ישנו נקלה מננו השחרות: (קפד) מצוה וכו', משמע דביעבד אינו לעכובא. ויש פוסקים דסבירא להו דהוא תלכה למשה מסיני כמו הרצועות²²⁴ ולפסוקא הוא אפילו בדיעבד²²⁵, ובבאור הגר"א משמע שהא מצד בן להלכה, וכן בישועות יעקב, וכן משמע באליה רבה ובשני כנסת הגדולה דיש להחמיר, אם לא במקום דלא אפשר יש לסמוך אדברי המקלין כרי שלא להתבטל ממצות תפילין: (קפה) שחור²²⁶, והשחרות טוב יותר שיהיה בצבע שחור שאין בו ממש כלל²²⁷, והתפילין יהיו שחורים רק בחזקתא בעלמא. ומכל מקום המשוהין במין גלאנ"י? שאי אפשר לקלפו, אף-על-פי שיכולין להסיר מן הקלף על-ידי פרוורין דקין (קאג) אין להחמיר בדיעבד²²⁸, ועין כמה שכתבנו בסעיף מח בבאור הלכה בשם הפריימגרים שדעתו גס"ן דאין להחמיר בזה. אכן מה שחדשו סופרי זמננו שמשחירין בטיחה שיכולין לקלף בשלמות מכל צד מן התפילין וצורתו כמו ניר שחור, זהו פסול²²⁹ נמספר נשמת-אדם ושהסכים אתו הגאון בעל בית-מאיר דלא כנב"י ע"ש: (קפו) סימן לג. בסעיף ד' בהג"ה. ועין שם במשנה ברורה דהרמ"א קאזיל לשיטת המחבר הקא דהוא רק מצוה בעלמא, ולפי מה שכתבנו באות קפד יש לעין בזה: (קפז) והוא שיהיה וכו', אכל אם אינו נכר מבחוץ, (קלד) אף שמוכנים יש ד' בתים וכל פרשה ופרשה מנחת בבית בפני עצמו, לא מהני: (קפה) נכר החריץ, אכל שריטה או רשימה בעלמא לא מהני כלל,

תרגום: 1 ברק.

(קפג) מנא-אברהם: (קפל) תוספות מנחות לה ע"א ע"ש: (קפה) צבורת-היום, והדין עמו כמו שארתי בעור השם בבאור הלכה: (קפו) נודע ביהודה בסימן א: (קפז) חיי-אדם: (קפח) ט"ו: (קעט) מנציח-השקל: (קל) לשבת-הספור בשם שלחן-שלמה: (קלא) מוכח מלבוש: (קאג) חיי-אדם: (קאג) עין בשצ"ח-תשובה: (קלד) דש"י במנחות לד ע"ב ד"ה ואם:

